

## แนวทางที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม

### Approaches that Lead Disputing Parties to Consensual Acceptance of Mediation in the Court of Justice

สมบัติ อรรถพิมิล\*, วรเดช จันทรรคร

Sombut Attapimom, Voradej Chandarasorn

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

\*ผู้นิพนธ์หลัก e-mail : sb.attapimom@gmail.com

#### บทคัดย่อ

การระงับข้อพิพาทโดยศาลยุติธรรมในปัจจุบันดำเนินการโดย 2 ลักษณะวิธี คือ โดยการสืบพยานหลักฐานและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสิน กับโดยการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ศึกษาสภาพปัญหาที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ย หลักแนวคิดหลักทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการยอมรับการไกล่เกลี่ย เพื่อนำเสนอแนวทางที่เป็นตัวแบบที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย และศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกันมีผลต่อผู้เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยเสนอแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย 4 แนวคิดทฤษฎี คือ แนวคิดหลักการเจรจา แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม และแนวคิดทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลแนวทางการแก้ปัญหาและแนวคิดทฤษฎี ตัวแปรตาม คือ การยอมรับการไกล่เกลี่ย ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบผสมระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ กับวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้บริหารศาลพึงพอใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาล (2) ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายและเทคนิคการเจรจาต่อรอง (3) การไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ซึ่งเป็นวิชาการที่ถูกคิดค้นและเป็นที่ยอมรับเป็นพื้นฐานในการเจรจาไกล่เกลี่ย (4) ไม่มีทฤษฎีใดที่ดีที่สุด แต่ใช้หลายทฤษฎีประกอบกัน (5) ไม่เห็นด้วยที่ผู้ประนีประนอมคนหนึ่งทำหน้าที่หลายศาล และไม่เห็นด้วยที่ผู้พิพากษาสมทบไปเป็นผู้ประนีประนอมในศาลอื่น (6) ประสบการณ์ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อถือแก่คู่พิพาท (7) คู่พิพาทและบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เข้าไปไกล่เกลี่ยทุกคนพอใจกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาล (8) บทบาทสำคัญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคือเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแก่คู่พิพาท (9) เหตุผลการยอมรับการไกล่เกลี่ยเพราะมีการผ่อนปรนลดหนี้ให้แก่กัน และเพราะเชื่อถือในความเป็นกลางของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย (10) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ได้แก่ แนวคิดหลักการเจรจา แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม และแนวคิดทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา ประกอบกัน (11) ตัวแปรเกี่ยวกับเพศชาย เพศหญิง สามารถเข้าเจรจาไกล่เกลี่ยคดีพิพาทได้ไม่แตกต่างกัน (12) ตัวแปรเกี่ยวกับอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกันมีผลต่อผู้เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยคดีพิพาทแตกต่างกัน

**คำสำคัญ :** ศาลยุติธรรม การไกล่เกลี่ย ยุติธรรมทางเลือก การยอมรับ

## ABSTRACT

At present there are two methods of dispute settlement in the court of justice, namely, the trial with binding decision or judgment and mediation.

The purpose of this research is to study the problems of mediation, concepts and theories behind the acceptance of mediation in order to propose practical approaches for mediation. In addition, it aims to study mediating personal factors, namely, sex, age, educational qualification, social status and mediating experience which have various effects on mediation. The researcher demonstrates four relevant theories which are the concept of negotiation, conflict theory, justice theory and moral theory. The independent variables are namely mediating personal factors, resolution approaches and theoretical concepts. The dependent variable is the acceptance of mediation. The method of this research is the description mixed research which is the harmonisation between qualitative and quantitative research.

The result of the research reveals that: (1) the executives of the court of justice are satisfied with the mediating procedures; (2) mediator should be a legal expert with negotiating skills; (3) mediation has to be based on a number of theories which are academically and widely accepted as embedded basis for mediation; (4) there is no single best theory for mediation but a combination of several theories; (5) mediator should not perform in many courts; (6) experience of mediator is the key of trust for disputing parties; (7) disputing parties and other relevant parties are satisfied with mediating procedures in the court of justice (8) the pivotal role of mediator is to propose dispute resolution for disputing parties (9) the reasons for disputing parties to accept mediation are debt compromise and credibility in the impartiality of mediator (10) the mediating theories are the combination of the concept of negotiation, conflict theory, justice theory and moral theory. (11) Female and male mediators have indifferent ability in mediation (12) Age, educational qualification, social status and experience in mediation are the variables which have diverse impacts on mediating parties.

---

**Keyword :** court of justice, mediation, justice alternatives, acceptance

---

### บทนำ

ศาลยุติธรรมบริหารราชการแผ่นดินระงับ  
ข้อพิพาทของประชาชน พิจารณาพิพากษาคดี

โดยการสืบพยานหลักฐาน มีคำพิพากษาหรือ  
คำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีแล้ว คู่ความฝ่าย  
ที่ไม่พอใจมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาต่อศาล

ชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกาตามกฎเกณฑ์กฎหมาย ว่าด้วยวิธีพิจารณาความ ฝ่ายชนะคดีพอใจชม ว่าศาลให้ความยุติธรรม ฝ่ายแพ้คดีมักตำหนิว่า ศาลไม่ให้ความยุติธรรม เป็นการบริหารราชการ แผ่นดินโดยใช้อำนาจรัฐจากบนลงล่างสู่ภาค ประชาชน แบบ Topdown และ Bottom up (วรเดช จันทรศร 2556, น. 170)

ปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศ มากขึ้น เกิดกรณีพิพาทเป็นคดีความสู่โรงศาล มากขึ้นเสมือนเงาตามตัว จำนวนปริมาณคดี ของศาลยุติธรรมทั่วประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี ศาล ยุติธรรมต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ ธุรการ อาคารสถานที่ และงบประมาณจำนวนมาก เพื่อให้เพียงพอแก่การพิจารณาพิพากษาคดี ดังกล่าว และจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไปตามอัตราการ เพิ่มของประชากรและปริมาณคดี เป็นภาระแก่ งบประมาณแผ่นดินจำนวนมาก ศาลยุติธรรมได้ ปรับกระบวนทัศน์นำการบริหารงานเชิงระนาบ (Horizontal administration) มาใช้ นำระบบ การไกล่เกลี่ย (Mediation) มาให้บริการประชาชน โดยตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยขึ้นในทุกศาลและทุก ชั้นศาล เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution) เปิดโอกาส ให้คู่ความคู่กรณีได้พบกัน เจรจาหาข้อยุติระงับ ข้อพิพาทของตนเอง โดยมีผู้พิพากษา ผู้พิพากษา อาวุโส หรือผู้ประนีประนอม เป็นคนกลาง ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เป็นการบริหารงานคดี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยการรับฟัง ความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง วิธีหนึ่ง จุดมุ่งหมายสูงสุดของกระบวนการ ยุติธรรมคือ การสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้น ในสังคมโดยการป้องกันแก้ไขอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันแก้ไขข้อขัดแย้ง การคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม

ซึ่งเป็นงานบริการสาธารณะที่รัฐจัดทำเพื่อความ สงบสุขของประชาชน (สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม 2555, น. 121-123)

ตามรายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ที่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2557 มีคดีที่ศาล ชั้นต้นทั่วประเทศต้องพิจารณาในปี 2557 ทั้ง คดีแพ่งและคดีอาญารวม 1,415,521 คดี พิจารณาคดีเสร็จไป 1,248,498 คดี ค้างพิจารณา ไปปี 2558 จำนวน 167,023 คดี สำหรับศาลแขวง ดุสิตมีคดีแพ่งและคดีอาญาที่ต้องพิจารณา ในปี 2557 ทั้งคดีที่เกิดใหม่และค้างพิจารณา มา จากปี 2556 รวมจำนวน 6,967 คดี พิจารณา คดีเสร็จไป 6,096 คดี ค้างพิจารณาไปปี 2558 จำนวน 871 คดี คดีที่พิจารณานั้นเสร็จไป โดยการตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยการถอนฟ้อง และโดยศาลสั่งจำหน่ายคดี รวม 1,701 คดี (รายงานสถิติปี พ.ศ. 2557 สำนักงานศาลยุติธรรม, 2558 น.10,69,97) ในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งเป็นคดีที่จำเลยต่อสู้คดี และเข้าไกล่เกลี่ยแล้ว ไกล่เกลี่ยสำเร็จคู่พิพาท ตกลงกันได้ ยอมรับการไกล่เกลี่ย

จากอดีตถึงปัจจุบัน กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เป็นที่ยอมรับ ของประชาชน แต่ยังไม่มีการพิสูจน์ให้เป็นที่ ประจักษ์ว่าแนวคิดทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการ ที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยนั้นคือแนวคิด ทฤษฎีใด

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่คู่พิพาท ยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม
- (2) เพื่อศึกษาระดับแนวคิดทฤษฎีที่อยู่ เบื้องหลังการยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใน ศาลยุติธรรม พร้อมนำเสนอแนวทางที่เป็นตัวแบบ

ที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม

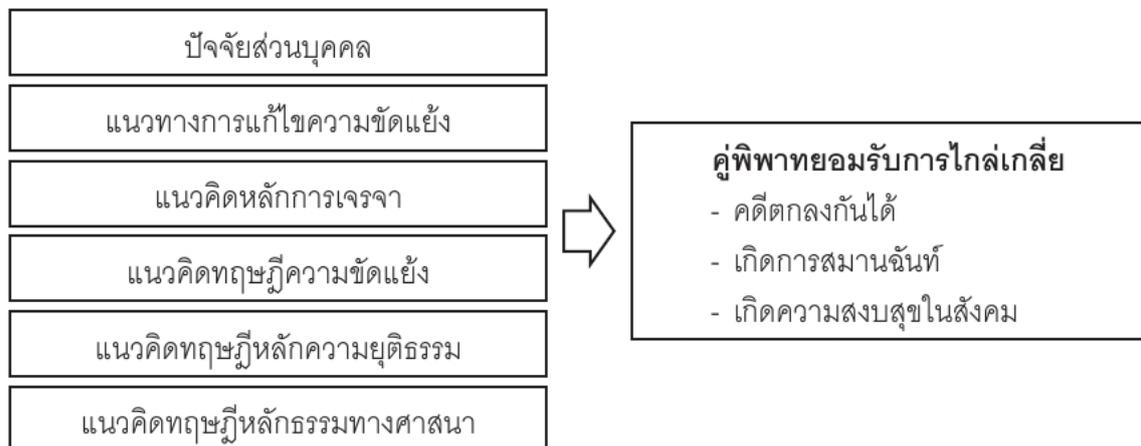
(3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพและประสบการณ์ ในการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกันมีผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้เข้าไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมแตกต่างกัน

### กรอบแนวคิดการวิจัย

การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาระหว่างคู่พิพาทโดยมีคนกลางเป็นผู้ดำเนินการ และต้องมีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาให้คู่พิพาทได้พิจารณาตัดสินใจ โดยพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นฝ่ายได้มากกว่าการเป็นฝ่ายเสีย จากการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาค้นคว้างานวิจัย ตำราทางวิชาการ และการสังเกตการณ์จากสถานการณ์จริง มีกรอบแนวคิดการวิจัยว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย แนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง แนวคิดทฤษฎีต่างๆ อันประกอบด้วย แนวคิดหลักการเจรจา แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม และแนวคิดทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา เป็นเหตุปัจจัยทำให้คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ย คดีตกลงกันได้ เกิดการสมานฉันท์และเกิดความสงบสุขในสังคม

### กรอบแนวคิดการวิจัย



### การดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยข้อมูลจาก (1) ตำราทางวิชาการ ดุษฎีนิพนธ์ และเอกสารจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง (In Depth interview) บุคคลกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารศาล 3 คน ได้แก่ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษภาค 1

และผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงดุสิต และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ 10 คดี 48 คน ได้แก่ โจทก์ ทนายโจทก์ ผู้เสียหาย จำเลย ทนายจำเลย และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และ (3) ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์

การวิจัยเชิงปริมาณ อาศัยข้อมูลจากคำตอบแบบสอบถามของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีของศาลแขวงดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จในปี 2557 จำนวน 492 คดี ประชากร 2,000 คน ได้แก่ โจทก์ ทนายโจทก์ ผู้เสียหาย จำเลย ทนายจำเลย และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คำนวณตามสูตรของ Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.05 ได้ประชากร 336 คน เพิ่มร้อยละ 10 เป็น 370 คน ตอบคำถามตามแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและทดลองใช้กับประชากรในลักษณะเดียวกันมาแล้วจำนวน 50 คน เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ 5 ข้อ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยเสนอ 40 ข้อ และคำถามให้แสดงความเห็นเพิ่มเติมอีก 2 ข้อ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) เป็นการศึกษาถึงกระบวนการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยประนีประนอมในศาลยุติธรรม : กรณีศึกษาศาลแขวงดุสิต

2) เป็นการศึกษา นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติการในกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม

3) เป็นการศึกษาแนวทางที่คู่พิพาทยอมรับกระบวนการการไกล่เกลี่ยที่ประสบผลสำเร็จ เป็นแบบอย่างได้ สังเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้เชิงทฤษฎีการยอมรับของคู่พิพาทต่อการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม

## ผลการวิจัย

จากคำถามการวิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อ 1 สภาพปัญหาที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมเป็นอย่างไร งานวิจัยนี้พบว่า

1) สภาพปัญหาของคู่พิพาทส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยเกี่ยวข้องรู้จักกันมาก่อน อีกส่วนหนึ่งไม่เคยเกี่ยวข้องรู้จักกันมาก่อน ร้อยละ 50 เท่ากัน

2) สาเหตุของข้อพิพาทเป็นคดีเรื่องยกยอกทรัพย์ ร้อยละ 20 เรื่องอื่นๆ ร้อยละ 10 เท่ากัน ได้แก่ ข้อหาฉ้อโกง หมิ่นประมาท ความผิดต่อร่างกาย ประกันชีวิต ละเมิด ซ้ำขายเช่าซื้อ และจ้างทำของ

3) โจทก์และผู้เสียหายมีความประสงค์ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายเป็นตัวเงิน ร้อยละ 100

4) คู่พิพาททั้งหมดพึงพอใจที่ศาลจัดให้เข้าไกล่เกลี่ย

5) ฝ่ายจำเลยร้อยละ 60 ขอลดหย่อนค่าเสียหาย ร้อยละ 30 ไม่ยอมรับผิด ร้อยละ 10 ขอคืนทรัพย์

6) ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเสนอทางแก้ไขปัญหามาให้น่าเงินมาชำระหนี้เพื่อให้คดีอาญาระงับให้พิจารณาทางได้ทางเสียให้รอบด้าน ให้กำหนดเวลาชำระหนี้ที่แน่นอนเพื่อให้ศาลพิพากษาตามยอม อย่างละร้อยละ 20 ให้จำเลยเปลี่ยนหลักประกันหนี้ ให้ทบทวนข้อเรียกร้องข้อต่อรองนัดไกล่เกลี่ยใหม่ ให้นำบริษัทประกันภัยมาร่วมเจรจา และให้นำสำเนาบันทึกรายงานประจำวันของตำรวจ มาแสดง อย่างละร้อยละ 10

7) เหตุผลในการยอมรับการไกล่เกลี่ย

ร้อยละ 60 เพราะมีการผ่อนปรนลดหนี้ให้แก่กัน นอกนั้นเพราะเชื่อถือในความเป็นกลางของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เพราะคดียกยกทรัพย์ ยอมความได้ เพราะมีสำเนาบันทึกรายงานประจำวันของตำรวจมาแสดง และเพราะจำเลย มีรายได้ไม่น้อย อย่างละร้อยละ 10

คำถามการวิจัยข้อ 2 ระดับแนวคิดทฤษฎี ที่อยู่เบื้องหลังการยอมรับการไกล่เกลี่ยในศาล ยุติธรรม พร้อมนำเสนอแนวทางที่เป็นตัวแบบ ที่คู่พิพาทยอมรับการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไร งานวิจัยนี้ พบว่า

การไกล่เกลี่ยต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎี ซึ่งเป็นวิชาการที่ถูกคิดค้นเป็นพื้นฐานในการ เจรจา อันได้แก่ แนวคิดหลักการเจรจา ทฤษฎี ความขัดแย้ง ทฤษฎีหลักความยุติธรรม และ ทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา แต่ไม่มีแนวคิด ทฤษฎีใดที่ดีที่สุด ต้องใช้หลายแนวคิดทฤษฎี ประกอบกัน รวมทั้งแนวคิดของหลัก SWOT ในการเจรจาต่อรอง ถือเป็นตัวแบบที่ใช้ในการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม

คำถามการวิจัยข้อ 3 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้เข้าเจรจา ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมแตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยนี้ พบว่า

1) เพศชาย เพศหญิง สามารถเข้าเจรจา ไกล่เกลี่ยคดีพิพาทได้ไม่แตกต่างกัน

2) อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และ ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกัน มีผลต่อผู้เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยคดีพิพาทแตกต่างกัน

ผลการตรวจสอบสมมติฐาน ข้อค้นพบ ตามคำถามการวิจัยข้อ 1 เป็นไปตามสมมติฐาน

การศึกษาข้อ 1 ที่ว่า สภาพปัญหาที่คู่พิพาท ยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมแตกต่างกันเกิดผลสำเร็จ ของการไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน

ผลการตรวจสอบสมมติฐาน ข้อค้นพบ ตามคำถามการวิจัยข้อ 2 ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน การศึกษาข้อ 2 ที่ว่า ระดับแนวคิดทฤษฎีที่อยู่ เบื้องหลังการยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในศาลยุติธรรมแตกต่างกัน เกิดผลสำเร็จ ของการไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน เนื่องจากงานวิจัย พบว่า การไกล่เกลี่ยแต่ละคดีไม่ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ใช้ 4 แนวคิด ทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดหลักการเจรจาซึ่งรวมถึง หลัก SWOT ด้วย แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม และแนวคิด ทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา ประกอบกัน

ผลการตรวจสอบสมมติฐาน ข้อค้นพบ ตามคำถามการวิจัยข้อ 3 บางส่วนเป็นไปตาม สมมติฐานการศึกษา บางส่วนไม่เป็นไปตาม สมมติฐานการศึกษาข้อ 3 ที่ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และ ประสบการณ์การไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน มีผล ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้เข้าเจรจา ไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมแตกต่างกัน โดยอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ การไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน มีผลต่อการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของผู้เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยแตกต่างกัน แต่เพศชายและเพศหญิงสามารถเข้าเจรจา ไกล่เกลี่ยคดีพิพาทได้ไม่มีผลแตกต่างกัน

ข้อค้นพบอื่น งานวิจัยนี้นอกจากข้อค้นพบ ตามคำถามการวิจัย 3 ข้อ ดังกล่าวแล้ว ได้ข้อ ค้นพบอื่นที่สำคัญอีก 4 ประการ ซึ่งเป็นประโยชน์ แก่การไกล่เกลี่ยคดีพิพาทในศาลยุติธรรม คือ

1) ประสบการณ์ของผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อถือแก่คู่พิพาท

2) ผู้พิพากษาอาวุโสเป็น ผู้มีประสบการณ์เหมาะแก่การเป็นผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยคดีพิพาทในศาลยุติธรรม

3) หน้าที่สำคัญของผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยคือ เสนอทางเลือกไขปัญหาให้แก่คู่พิพาทพิจารณา

4) ผู้ประนีประนอมคนหนึ่งไม่ควรปฏิบัติหน้าที่หลายศาล และผู้พิพากษาสมทบไม่ควรเป็นผู้ประนีประนอมในศาลอื่น เพราะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงาน

โดยสรุปในภาพรวม การบริหารการไกลเกลี่ยทำให้เกิดการยอมรับการไกลเกลี่ยในศาลยุติธรรม ในเชิงทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ จึงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงสหวิทยาการ ทั้งในด้านทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีหลักความยุติธรรม ทฤษฎีหลักกรรมทางศาสนา และแนวคิดหลักการเจรจา

### อภิปรายผล

การวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารศาล ได้แก่ ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษามาตร 1 และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พบว่า ทุกคนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการไกลเกลี่ยของศาล คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากการไกลเกลี่ยตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายได้อย่างเป็นธรรม อยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่ถูกต้องของทุกฝ่าย คู่พิพาทไม่มีฝ่ายใดแพ้ แต่ชนะทั้งคู่ win win บทบาทของผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ย ต้องเป็นผู้รู้กฎหมาย มีเทคนิคในการเจรจา คิดเป็นร้อยละ 66.67 เป็นผู้มีบทบาทในการชี้แจงทางได้ทางเสียให้คู่พิพาทเข้าใจ โดยไม่มีการขึ้นว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด คิดเป็นร้อยละ 33.33 เพราะการไกลเกลี่ยเป็นกระบวนการเจรจาระหว่างคู่พิพาท ผู้ทำหน้าที่

ไกลเกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการให้การเจรจาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ใช่การตัดสินคดี และในการเจรจานั้นผู้บริหารศาลทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 เห็นว่าจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการเจรจา ซึ่งสอดคล้องกับ Roger Fisher และ William Ury (2539) ซึ่งอธิบายไว้ว่าการเจรจาไกลเกลี่ยนั้นต้องใช้ทฤษฎีการแก้ปัญหาแก้ไขความขัดแย้ง แต่ผู้บริหารศาลคิดเป็นร้อยละ 66.67 เห็นว่าต้องใช้หลายแนวคิดทฤษฎีประกอบกัน ได้แก่ แนวคิดหลักการเจรจาซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีการแข่งขันและทฤษฎีการแก้ปัญหา ทฤษฎีความขัดแย้งของ Karl Marx (จิรวาร เสี่ยงสุข 2556, น. 83-119) ซึ่งมีหลักการแนวคิดว่าการแก้ไขความขัดแย้งนั้นต้องจัดผลประโยชน์ให้ลงตัวและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ทฤษฎีหลักความยุติธรรม (ประเสริฐ ตันสิริ และสถาพร สระมาลี 2549, น. 8-29, น. 14-41) กฎหมายธรรมชาติเป็นพื้นฐานของหลักความยุติธรรมของมนุษย์ มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ในยุโรปค้นพบมาตั้งแต่ยุคกรีกและโรมัน อันได้แก่หลักความเป็นกลาง ความถูกต้อง ความชอบธรรม และความชอบด้วยเหตุผล และทฤษฎีหลักกรรมทางพุทธศาสนา (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2552, น. 69-70, น. 93-94, น. 256-257) อันได้แก่ ความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 ความเมตตา กรุณา ทาน ปิยวาจา เป็นต้น ไม่มีแนวคิดทฤษฎีใดที่ดีที่สุดสำหรับการไกลเกลี่ย ส่วนอีกร้อยละ 33.33 เห็นว่าควรใช้ทฤษฎีหลักความเป็นกลางปราศจากอคติ ซึ่งเป็นหลักการในทฤษฎีหลักความยุติธรรม และทฤษฎีหลักกรรมของพุทธศาสนา เนื่องจากแนวคิดทฤษฎีเป็นวิชาการที่ถูกคิดค้นและเป็นที่ยอมรับ ร้อยละ 66.67 ของผู้บริหารศาลไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่

หลายศาล และไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้พิพากษา  
สมทบไปทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลอื่น  
เพราะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของงาน เกิดผล  
เสียมากกว่าผลดี ส่วนอีกร้อยละ 33.33 เห็นว่า  
ประสบการณ์ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย  
เป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งแรกที่สร้างความเชื่อถือ  
ให้แก่คู่พิพาท ผู้พิพากษาอาวุโสเป็นบุคคล  
ที่เหมาะสมแก่การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่สุด

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มบุคคล  
ที่เข้าไกล่เกลี่ยจำนวน 48 คน ได้แก่ โจทก์ทนาย  
โจทก์ผู้เสียหาย จำเลย ทนายจำเลย และ  
ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจากจำนวนคดี 10 คดี พบว่า  
คู่พิพาทเป็นบุคคลที่เคยรู้จักกันมาก่อน ร้อยละ  
50 และไม่รู้จักกันมาก่อนเลย ร้อยละ 50 เท่ากัน  
เนื่องจากการพิพาทเป็นคดีความกันนั้นคู่พิพาท  
อาจเป็นคนเคยรู้จักชอบพอกันมาก่อนแล้ว  
เกิดผิดใจกัน หรือไม่เคยรู้จักกันแต่มาเกิดเหตุ  
เป็นคดีกันขึ้น เช่น คดีอุบัติเหตุรถยนต์ เป็นต้น  
ศาลจัดให้มีการไกล่เกลี่ยคู่พิพาทและบุคคล  
ที่เกี่ยวข้องทุกคนมีความพึงพอใจ คิดเป็นร้อยละ  
100 เนื่องจากไกล่เกลี่ยสำเร็จแล้วคู่พิพาทรู้สึก  
ได้ว่าได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ทุกคน  
มีส่วนร่วมในผลของคดีที่เกิดขึ้นจากข้อตกลง  
เป็นไปตามความต้องการและถูกต้องตาม  
กฎหมาย คดีความทั้ง 10 คดี ฝ่ายโจทก์เรียกร้อง  
ค่าเสียหาย เรียกทรัพย์สิน หรือค่าชดเชยเป็นเงิน  
คิดเป็นร้อยละ 100 เพราะต้องการนำมาชดเชย  
ความเสียหาย การที่ต้องเสียเวลา เสียโอกาส  
ที่ต้องเดือดร้อนเสียหายเพราะการกระทำของ  
ฝ่ายจำเลยในอดีตที่ผ่านมา ส่วนฝ่ายจำเลยนั้น  
ขอลดหย่อนค่าเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 60  
ของคืนของกลาง ร้อยละ 10 ไม่ยอมรับผิดเลย  
คิดเป็นร้อยละ 30 เนื่องจากจำเลยไม่มีเงิน  
พอที่จะชำระตามที่ฝ่ายโจทก์เรียกร้อง ขอคืน  
ของกลางเพื่อให้ยุติคดี และส่วนหนึ่งเห็นว่าตน

ไม่ต้องรับผิดชอบจึงปฏิเสธความรับผิดโดยสิ้นเชิง

บทบาทสำคัญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย  
นอกจากควบคุมการเจรจาให้พูดคุยกันด้วยดี  
ไม่ได้เถียงทะเลาะวิวาทกันแล้ว ต้องคอยเสนอ  
ทางแก้ไขปัญหาคู่พิพาทได้พิจารณาตัดสินใจ  
มิฉะนั้นการเจรจาจะถึงทางตัน ต้องยุติ  
การไกล่เกลี่ย จากคดีตัวอย่าง 10 คดี ผู้ทำหน้าที่  
ไกล่เกลี่ยเสนอทางแก้ไขปัญหา กรณีจำเลย  
นำทรัพย์สินของผู้เสียหายไปจำหน่ายประกันหนี้  
ให้จำเลยนำทรัพย์สินอื่นไปเปลี่ยนจำหน่ายแทน  
ขอทรัพย์สินที่พิพาทคืนมาจากเจ้าหนี้ แล้วมอบคืน  
ให้แก่ผู้เสียหาย ให้บททวนข้อเรียกร้องข้อต่อรอง  
ทางได้ทางเสียให้รอบด้าน และนัดไกล่เกลี่ยใหม่  
ให้หาเงินมาชำระหนี้เพื่อให้คดีอาญาระงับ  
เป็นต้น เหตุผลในการยอมรับการไกล่เกลี่ย  
เพราะมีการผ่อนปรนลดหนี้ให้แก่กัน คิดเป็น  
ร้อยละ 10 เพราะเชื่อถือความเป็นกลางของ  
ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยร้อยละ 10 เพราะคดียกยก  
ยอมความกันได้ ร้อยละ 10 เพราะมีสำเนาบันทึก  
รายงานประจำวันของตำรวจมาแสดง ร้อยละ 10  
เพราะจำเลยมีรายได้น้อย ร้อยละ 10 ทั้งหมด  
ผ่านกระบวนการเจรจาตามแนวคิดหลักการ  
เจรจาของ Roger Fisher และ William Ury ที่  
ว่าการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง คู่พิพาทต้อง  
ศึกษาและแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อผลประโยชน์  
ร่วมกัน และตามหลัก SWOT ของ Albert  
Humphrey คือ การเจรจาต้องพิจารณาจุดแข็ง  
จุดอ่อน ความเป็นไปได้ และผลที่จะเกิดขึ้นของ  
แต่ละเรื่อง นอกจากนี้ต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎี  
ความขัดแย้งของ Karl Marx ที่ว่าการจัดการ  
ผลประโยชน์ให้ลงตัวและเป็นธรรมย่อมยุติปัญหา  
ความขัดแย้งได้ อาศัยทฤษฎีหลักความยุติธรรม  
เรื่องความเป็นกลางของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย  
ทำให้คู่พิพาทมีความไว้วางใจ และอาศัยทฤษฎี  
หลักกรรมทางศาสนาเรื่องความเมตตา กรุณา

ทาน ปิยะวาจา ผ่อนปรนให้แกกัน เป็นต้น เป็นต้น เป็นทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการยอมรับการไกล่เกลี่ย การวิจัยเชิงปริมาณ จากข้อมูลการตอบ แบบสอบถามของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ

ไกล่เกลี่ย ได้แก่ โจทก์ ทนายโจทก์ ผู้เสียหาย จำเลย ทนายจำเลย และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คดีของศาลแขวงดุสิตจำนวน 370 คน ได้ผลสรุป เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ดังนี้

**ค่าเฉลี่ย (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของแนวคิดทฤษฎีหลักการยอมรับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทในศาลยุติธรรมในภาพรวม**

| การไกล่เกลี่ย<br>ข้อพิพาท<br>ในศาลยุติธรรม | ระดับความคิดเห็น      |                       |                    |      |            | ค่าเฉลี่ย    | S.D.         | ระดับ            |
|--|-----------------------|-----------------------|--------------------|------|------------|--------------|--------------|------------------|
|  | มากที่สุด             | มาก                   | ปานกลาง            | น้อย | น้อยที่สุด |              |              |                  |
| 1. แนวคิดหลักการเจรจา                      | 265<br>(71.6)         | 103<br>(27.8)         | 22<br>(0.5)        |      |            | 4.711        | 0.466        | มากที่สุด        |
| 2. แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง                  | 226<br>(61.1)         | 138<br>(37.3)         | 6<br>(1.6)         |      |            | 4.595        | 0.524        | มากที่สุด        |
| 3. แนวคิดทฤษฎีหลักความยุติธรรม             | 253<br>(68.4)         | 108<br>(29.2)         | 9<br>(2.4)         |      |            | 4.659        | 0.523        | มากที่สุด        |
| 4. แนวคิดทฤษฎีหลักธรรมทางศาสนา             | 234<br>(63.2)         | 123<br>(33.2)         | 13<br>(3.5)        |      |            | 4.597        | 0.558        | มากที่สุด        |
| <b>รวมทุกด้าน</b>                          | <b>260<br/>(70.3)</b> | <b>106<br/>(28.6)</b> | <b>4<br/>(1.1)</b> |      |            | <b>4.691</b> | <b>0.485</b> | <b>มากที่สุด</b> |

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า การยอมรับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทในศาลยุติธรรมนั้น จะใช้แนวคิดทฤษฎีหลักทั้งสี่ด้านควบคู่กัน ไม่เฉพาะเจาะจงว่า จะใช้แนวคิดทฤษฎีอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ละแนวคิดทฤษฎีมีความสำคัญในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน

ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมไกล่เกลี่ยจากการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า เพศชาย และเพศหญิงไม่มีผลต่อการเจรจาไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของผู้เข้าไกล่เกลี่ย เพราะชายและหญิงมีสติปัญญาความสามารถเท่าเทียมกัน แต่

ปัจจัยด้านอายุ การศึกษา สถานภาพ และ ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยมีผลสำเร็จต่อการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกัน เพราะอายุของบุคคลทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางสติปัญญาและมีประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้น การศึกษาทำให้เกิดความเฉลียวฉลาด รู้จักการแก้ไขปัญหา สถานภาพของบุคคลทำให้รู้จักตนและผู้อื่นคือ รู้เขารู้เรา ประสบการณ์ทำให้มีทักษะในการเจรจาต่อรอง จึงเป็นตัวแปรต้นตัวหนึ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับการไกล่เกลี่ยคดีพิพาท

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ค้นพบว่า การบริหาร การไกล่เกลี่ยทำให้เกิดการยอมรับการไกล่เกลี่ย ในศาลยุติธรรมในเชิงทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงสหวิทยาการ ทั้งในด้านทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีหลักความ ยุติธรรม ทฤษฎีหลักกรรมทางศาสนา และแนวคิด หลักการเจรจา จึงขอเสนอว่า

1. ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับความรู้จากการฝึกอบรมพื้นฐานทางด้านทฤษฎี ทางด้านความขัดแย้ง ทฤษฎีหลักความยุติธรรม ทฤษฎีหลักกรรมทางศาสนา และแนวคิดหลัก การเจรจา เพื่อสร้างมาตรฐานและยกระดับ ประสิทธิภาพของการบริหารการเจรจาให้เกิดการ ยอมรับการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม

2. ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนอกจากต้องมีความเป็นกลางแล้ว ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ ด้านงานคดี ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความ เชื่อถือแก่คู่พิพาท

3. ผู้พิพากษาอาวุโสเป็นผู้มีประสบการณ์ งานพิจารณาพิพากษาคดีมามาก เหมาะสม แก่การเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีพิพาท

4. หน้าที่สำคัญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย นอกจากควบคุมการเจรจาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย แล้ว ต้องสามารถเสนอทางแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้งให้คู่พิพาทพิจารณาได้ มิฉะนั้นการ ไกล่เกลี่ยจะถึงทางตัน ไม่สามารถเจรจากัน ต่อไปได้

5. ผู้ประนีประนอมคนหนึ่งไม่ควรปฏิบัติ หน้าที่หลายศาล และผู้พิพากษาสมทบไม่ควรเป็น ผู้ประนีประนอมในศาลอื่น เพราะทำให้เกิดความ ข้ำซ้อนของการปฏิบัติงาน

### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยครั้งต่อไปเรื่อง

ศักยภาพของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ย คดีพิพาทในศาลยุติธรรม

2. ผลงานการวิจัยนี้เป็นหลักฐาน เชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน การไกล่เกลี่ยคดีพิพาท และในการทำวิจัย ครั้งต่อไปได้

## บรรณานุกรม

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์- ราชวิทยาลัย. (2522). **คู่มือนักธรรมและ ธรรมศึกษาชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยรายวันการพิมพ์.

จิรภา วรเสียงสุข. (2556). **ทฤษฎีสังคมวิทยา บุคคลาสสิก**. กรุงเทพมหานคร สถานที่ พิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม แอนด์ เอ็ม เลเซอร์พริ้นต์.

ประเสริฐ ตันสิริ และสถาพร สระมาลีย์ (2549) เอกสารประกอบคำบรรยายวิชานิติปรัชญา หลัก สุต ร นิ ต ศ า ส ต ร ์ ม ห า บั ณ ฑิ ต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วรเดช จันทรศร. (2556). **ทฤษฎีการนำนโยบาย สาธารณะไปปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร สถานที่พิมพ์ บริษัท พรักหวาน กราฟพริค จำกัด.

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพมหานคร สถานที่พิมพ์ บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

Roger Fisher and William Ury. Getting to yes: Negotiation Agreement Without giving in. อ่างใน สรวุฑ เบญจกุล. (2539). **เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล ศาลแพ่ง**. กรุงเทพมหานคร สถานที่พิมพ์ บริษัท อชตยา จำกัด.